

**АНАЛИЗА НА СОСТОЈБАТА СО
НАСИЛСТВОТО ВРЗ ЖЕНИТЕ
И СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО
И ПРИСТАПОТ ДО СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ
СЕРВИСИ ЗА ПОМОШ И ПОДДРШКА
ВО ОПШТИНА ВЕЛЕС**

НОЕМВРИ, 2022

Проект: „Воспоставување на сервис за психо-социјална поддршка на жени и деца жртви на семејно насилство“

Издавач: Организација на жените на Општина Велес

За издавачот:

Организација на жени на општина Велес

Авторки:

Мирјана Трајкова

Лидија Пљакова

Дизајн: Весна Крстева

Печатење: Унистар Трејд

**KVINNA
KVINNA**

Документот е подготвен во рамките на проектот „Воспоставување на сервис за психо-социјална поддршка на жени и деца жртви на семејно насилство“ имплементиран од Организацијата на жените на Општина Велес, во рамките на проектот „На пат кон ЕУ: Спречување на насилството врз жените во Република Северна Македонија“ финансиран од Фондацијата „Kvinna till Kvinna“ (The Kvinna till Kvinna Foundation), а имплементиран од Националната мрежа против насилство врз жените и семејно насилство.

Содржината е единствена одговорност на авторот и на ниту еден начин не може да се смета ги изразува гледиштата и ставовите на Kvinna till Kvinna и Шведска.

СОДРЖИНА

ВОВЕД

Насилството врз жените и семејното насилство претставува кршење на фундаменталните човекови права. Неспорно е дека насилството врз жените и семејното насилство е проблем од епидемиски размери со далекусежни последици на индивидуите како жртви, нивните деца и нивните заедници. Насилството врз жените е директно поврзано со нееднаквоста помеѓу мажите и жените, се определува како збир на однесувања со цел да се воспостави контрола врз другите преку примена на сила, застрашување и манипулирање. Насилството врз жените вклучувајќи го и семејното насилство има различни форми, честопати последиците се видливи, но многу често тоа е скриено, притаено. Последиците од изложеноста на насилство се многубројни и битно влијаат на менталното здравје на оние кои се изложени директно, но и на оние кои се набљудувачи на насилството.

Емпириските истражувања укажуваат дека најчести жртви на семејното насилство се жените, потоа следат децата и старите лица. Во речиси 90 проценти од сите пријавени случаи на семејно насилство жртвите биле жени, согласно последните податоци објавени од страна на Хелсиншкиот комитет. Станува збор за загрижувачка бројка, за која се неопходни итни мерки од страна на надлежните органи во голем број од државите.

Според истражувањето на UN Women на глобално ниво една од три жени биле изложени на физичко и/или сексуално насилство од интимен партнер, сексуално насилство од лице со кое не се во интимна врска или и двете, барем еднаш во животот. Најголем дел од насилството врз жените е извршено од сегашни или поранешни сопрузи или интимни партнери. Повеќе од 640 милиони жени на возраст од 15 и повеќе години биле изложени на насилство од интимниот партнер (26% од жените на возраст од 15 години и постари). Оваа бројка не ги вклучува жртвите на сексуалното вознемирување. Стапката на депресија, анксиозни нарушувања, непланирана бременост, сексуално преносливи инфекции и ХИВ се повисоки кај жените кои доживеале насилство во споредба со жените кои не доживеале насилство, како и многу други здравствени проблеми кои можат да траат дури и по завршувањето на насилството.

Во општествата постојат голем број на општо прифатени митови во однос на насилството врз жените, вклучително и како и зошто се случува. За да може успешно да се одговори во борбата против насилството врз жени и семејно насилство, ние прво мора да расчистиме со некои митови:

- мажите не можат да го контролираат својот гнев или сексуални нагони;
- алкохолот предизвикува мажите да бидат насилни;
- жените лесно можат да го остават насилниот партнер доколку сакаат;
- и мажите се еднакво изложени на насилство извршено од страна на нивните партнерки или поранешни партнерки.

Реалноста е сосема поинаква. Истражувањата покажаа дека значајните двигатели на насилството врз жените се:

- вековната нееднаква распределба на моќта и ресурсите меѓу мажите и жените;
- придржување кон строго дефинираните родови улоги и идентитети, т.е. што значи да се биде машко и женско.

Македонското општество е патријархално, со традиционално воспоставената родова матрица на машки и женски улоги. Доминантната улога на мажот и инфериорната положба на жената, како и перцепцијата на општеството дека моќта на мажите е легитимно право, ја определува и положбата на жената во семејството. Прифаќањето и оправдувањето на насилство врз жените и девојките во семејството во нашето општество е предодредено од социјалните, економските, културните, политичките, моралните и обичајните вредности и традиции. Семејното насилство претставува кршење на човековите права на жртвите и е пречка за остварување на фундаменталните слободи и права. Податоците и бројките за извршено семејно насилство за жал говорат дека семејството како основна општествена заедница и како извор на емоционална, социјална и на материјална поддршка за неговите членови, честопати може да се претвори во насилничка средина во којашто длабоко се повредуваат членовите на семејството и нивните човекови права.

Анализата е спроведена во рамки на проектот поддржан од Националната мрежа против насилство врз жените и семејното насилство **„Воспоставување на сервис за психо-социјална поддршка на жени и деца жртви на семејно насилство“**, а имплементиран од Организацијата на жените на Општина Велес. Истата има за цел согледување на фактичката состојба за доспеаните услуги во Велес согласно специјализираните сервиси за психо-социјална поддршка на жени и деца жртви на семејно насилство.

Анализата содржи информации добиени врз основа на барања на информации од јавен карактер од надлежни институции ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Велес, Министерство за правда и Министерство за труд и социјална политика МВС СВР Велес и Општина Велес, како и краток преглед на законската регулатива кои уредуваат прашања поврзани со превенцијата и заштитата од родово базирано насилство во Република Северна Македонија, обврските на нашата држава согласно Конвенцијата на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство.

МЕТОДОЛОГИЈА

Целта на оваа анализата е да се согледа фактичката состојба за достапните услуги за помош и поддршка на жени и деца жртви на родово базирано и семејно насилство во општина Велес, како и да понуди препораки и решенија за да се унапредат постоечките системи и да се воспостават нови специјализирани сервиси.

Методологијата предвидува рамка за прибирање на податоци од повеќе релевантни државни органи, органи на локалната самоуправа и органи основани согласно закон, користејќи ги следниве истражувачки методи:

1. **Анализа на документи (деск-анализа)** - анализа на законските регулативи кои уредуваат прашања поврзани со превенцијата и заштитата од родово базирано насилство во Република Северна Македонија и обврските на нашата држава согласно Конвенцијата на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејно насилство (Истанбулската конвенција).

2. **Собирање на податоци од релевантните институции преку „Барања за добивање на информации од јавен карактер“** (ЈУ Меѓуопштински центар за социјална работа Велес, Министерство за правда, Министерство за труд и социјална политика МВС СВР Велес и Општина Велес).

Заклучоците, решенијата и препораките дадени во овој документ се темелат на прибраните податоци кои ја покажуваат состојбата со достапните услуги за помош и поддршка во општина Велес.

Конвенцијата на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство – Истанбулска конвенција

Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жената и семејното насилство, позната како Истанбулска конвенција, претставува најзначајниот меѓународен документ за борбата против насилство врз жените и семејното насилство. Конвенцијата е првиот сеопфатен инструмент на европско ниво кој се однесува на насилството врз жените и домашното насилство. Усвоена е во Истанбул на 7 април 2011, а нашата држава ја потпиша на 8 јули истата година. После шест години, документот е ратификуван од Собранието на Република Северна Македонија на 22 декември 2017, а стапи во сила 01 јули 2018, со што ова прашање ќе добие на значење, а институциите ќе треба да ги усогласат своите постапувања согласно препораките предвидени во Конвенцијата.

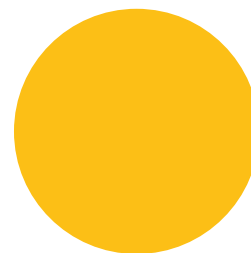
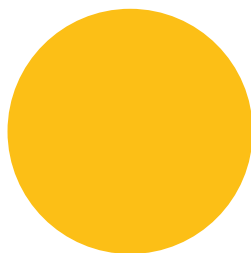
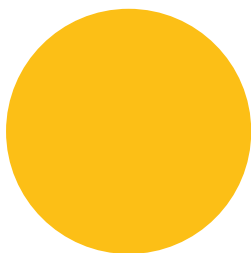
Ратификацијата на Конвенцијата подразбира низа обврски за државите кои ја имаат ратификувано и преземање на конкретни чекори за спречување на сите форми на насилство врз жените: од демнење и сексуално вознемирување до домашно/семејно насилство, принуден брак и женско генитално осакатување. Притоа, правата на жените што поминале низ насилство треба да се во центарот на сите мерки кои се спроведуваат по пат на ефективна соработка и координација со сите надлежни органи, институции и организации.

Во Конвенцијата се поставуваат цели за ефективна борба против насилството врз жените и домашното насилство, а она што е особено значајно е што во Конвенцијата насилството врз жените се дефинира како кршење на човековите права, додека пак домашното/семејно насилство ги означува сите акти на физичко, сексуално, психичко и економско насилство, кои се случуваат во рамките на семејството. Според Конвенцијата насилството врз жените е манифестација на историската нееднаквост во односот на моќ меѓу двата пола, што довело до доминација на мажите и дискриминација на жените.

Акцискиот план за спроведување на Конвенцијата за спречување и борба против насилството врз жените и домашно насилство на РС Македонија 2018-2023

[Акцискиот план за спроведување на Истанбулската конвенција е стратешки документ на Владата на Република Северна Македонија, што ги дефинира активностите, клучните институции, индикаторите и временската рамка за преточување на одредбите на Конвенцијата во националното законодавство за периодот 2018-2023.](#) Основната цел на постојниот план е да дизајнира, спроведе и координира сеопфатна национална политика за превенција и елиминирање на насилството врз жените.

Активностите во планот треба да се реализираат во периодот 2018-2023 во кој период ќе се воспостави темелот за сеопфатен правен и институционален одговор на родово-базираното насилство во Македонија.

Националниот акциски план има три основи цели:

1. Усогласување на законската рамка со одредбите на Конвенцијата и опфаќа идентификување на законите во кои веќе се регулира одредена форма на насилство или услуга што е од значење за жртвите на насилство. Дополнително, потребно е да се идентификуваат и сите други закони преку чишто одредби може директно или индиректно да се придонесе за постигнување на еднаквост меѓу жените и мажите и да се превенира родово-базираното и семејното насилство.

2. Воспоставување сервиси за унапредување на заштитата на жртвите на родово-базирано насилство и семејно насилство, односно воведување на пристапни и достапни сервиси за помош и поддршка на жени и деца жртви, прилагодени на потребите кои произлегуваат од различните форми на родово базирано и семејно насилство, но и преземање на обврската за одржливо финансирање на овие сервиси од Буџетот на државата. Конвенцијата предвидува овие сервиси да бидат раководени од женски граѓански организации.

3. Спроведување активности за превенција од родово-базирано насилство и семејно насилство, односно спроведување на континуирани национални медиумски кампањи за подигање на свеста за сите форми на родово базирано и семејно насилство, промовирање на родовата еднаквост и елиминирање на стереотипите за родовите улоги. Понатаму, спроведување на основни обуки за професионалци кои дејствуваат во различни области, но не нужно обезбедуваат директни услуги на жртви на родово-базирано насилство: наставници и стручни соработници/чки од основно и од средно училиште, воспитувачи/ки и негуватели/ки, стручни работници/чки од ЦСР, полициски службеници/чки, здравствени работници/чки, судии/ки и јавни обвинители/ки, претставници/чки на подрачни канцеларии за БПП и на локалните тела за еднакви можности на ЕЛС. Со цел превенирање на родово-базираното насилство на работното место, предвидени се обуки и со организациите на работодавачите.

ПРЕГЛЕД НА АКТУЕЛНИ НАЦИОНАЛНИ ЗАКОНИ КОИ УРЕДУВААТ ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО ЗАШТИТА ОД РОДОВО БАЗИРАНО НАСИЛСТВО ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ЗАКОН ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД НАСИЛСТВО ВРЗ ЖЕНИТЕ И СЕМЕЈНОТО НАСИЛСТВО

За прв пат семејното насилство во националното законодавство е воведен во 2004 година, а во 2008 е донесена првата Национална стратегија за заштита од семејно насилство 2008-2011, за потоа да се усвои и втора Националната стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012-2015 година.

На 29 јануари 2021 година е донесен нов Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство кој стапува во сила на 06.05.2021. Со овој закон се уредува постапувањето на институциите и нивните надлежности при преземањето на мерки за превенција од родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство, постапувањето на институциите за заштита на жените од родово-базирано и семејно насилство, меѓусебната координација на институциите и организациите, давање услуги за заштита на жртвите и собирање на податоци за родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство. Цел на законот е превенција и спречување на родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство, ефективна заштита на жртвите од каков било облик на родово-базирано насилство врз жени како и на жртвите на семејно насилство со почитување на основните човекови слободи и права загарантирани со Уставот на Република Северна Македонија како највисок нормативен акт и меѓународните акти ратификувани во согласност со Уставот на Република Северна Македонија. Законот се заснова на принципот на еднаквост и елиминирање на стереотипите за родовите улоги.

Превенцијата за спречување и намалување на насилство врз жените и семејното насилство е обврска на Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, Министерството за внатрешни работи, Министерството за образование и наука, Министерството за правда, единиците на локалната самоуправа, но и на здруженијата на граѓани.

Овој закон јасно ги предвидува обврските на локалната самоуправа што укажува на важноста од активно вклучување на локалната самоуправа не само во делот на превенција и подигнување на свеста, туку и во воспоставување на специјализирани услуги за помош и поддршка преку блиска соработка со женските граѓански организации. Дополнително, законот предвидува и вклучување на единиците на локалната самоуправа преку свој претставник и во Националното координативно тело за имплементација на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејно насилство (Истанбулска Конвенција).

Обврските на единиците на локалната самоуправа согласно овој Закон, се регулирани во член 21 и опфаќаат:

- 1) креирање на локални политики и програми за заштита на жените жртви на родово базирано насилство и жртвите на семејното насилство;
- 2) воспоставување на центри за згрижување на жртви, советувалишта за жртви, советувалишта за сторители и други услуги за превенција од родово-базирано насилство и заштита на жените жртви на родово-базирано насилство и жртвите на семејното насилство согласно со Законот за социјалната заштита;
- 3) обезбедување на финансиски средства за функционирање на услуги за превенција и заштита на жените жртви на родово-базирано насилство и жртвите на семејното насилство на локално ниво согласно со членот 27 од овој закон;
- 4) спроведување почетна и континуирана едукација за вработените за извршување на работите од својата надлежност за родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство преку обучувачи евидентирани во регистарот на Министерството за труд и социјална политика;
- 5) воспоставување меѓусебна и координирана соработка на локално ниво помеѓу центрите за социјална работа, полициски станици, здравствени установи, предучилишни и образовни установи;
- 6) соработка со здруженијата, фондациите и други организации во промоција, превенција и заштита од родово-базирано насилство на жените и семејното насилство;
- 7) во рамките на општинските совети за социјална заштита се разгледуваат состојбите со родово-базирано насилство врз жените и семејното насилство;
- 8) други работи од својата надлежност со цел превенција и заштита на жртвите на родово-базирано насилство и семејно насилство согласно со закон.

Согласно член 27 и член 53, единиците на локалната самоуправа имаат обврска во своите ресорни буџети да предвидат средства за спроведување на активностите кои се во нивна надлежност.

Член 27 „Органите на државната власт, органите на единиците на локалната самоуправа и правните лица кои вршат јавни овластувања утврдени со закон се должни во рамки на своите ресорни буџети да издвојат средства за спроведување на надлежностите утврдени со овој закон.“

Член 53 (1) Единиците на локалната самоуправа се должни во буџетот да обезбедат средства за финансиска поддршка на жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство. (2) Обемот, опфатот, висината и траењето на финансиската поддршка за жртвите, ги уредува секоја единица на локална самоуправа согласно со закон.

Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство ги уредува **Општите и Специјализираните услуги за жртви**. **Општите услуги** се однесуваат на социјални здравствени услуги кои можат да го добијат сите граѓани на државата, но при тоа јасно е дефинирано дека *„службените лица во институциите кои даваат здравствени и социјални услуги се должни да им дадат поддршка и помош и да ги упатат до други соодветни специјализирани даватели на услуги.“* **Специјализираните услуги** за жени жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство се услуги кои одговараат на конкретните потреби на жртвите на различни видови на насилство. Тие се обезбедуваат без надоместок на начин на кој ќе се штити приватноста, достоинството и угледот на жртвите. Законот предвидува достапност на овие услуги за сите жртви вклучително и нивните деца независно од волјата на жртвата да сведочи во постапка против сторителот. Во законот се наведени следниве специјализирани услуги:

- Услуги на информирање и упатување
- Услуга за советување
- Услуга за привремен престој
- Услуга за заштитата и поддршка на жени жртви на сексуално насилство и силување
- Услуга за долготраен третман на жени жртви на сексуално насилство и силување
- Услуга за бесплатна правна помош

ЗАКОН ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА И УЛОГАТА НА ЦСР ВО ЗАШТИТА НА ЖРТВИТЕ НА РОДОВО БАЗИРАНО И СЕМЕЈНО НАСИЛСТВО

Во нашиот правно-институционален систем, кога станува збор за правна и социјална заштита на семејства и деца, централно место зазема ЦСР. Тој претставува јавна установа за социјална заштита, односно орган за старателство овластен и специјализиран за обезбедување заштита на семејството и сите негови членови кои имаат потреба од социјална и/или правна помош. Како јавни овластувања, ЦСР ги врши следните работи: решава за правата од социјална заштита, решава за работите утврдени со семејно-правните прописи, постапува по работите утврдени со кривично-правните прописи, врши други работи утврдени со закон.

Согласно наодите од спроведената анализа на Националната мрежа против насилство врз жени и семејно насилство, Законот за социјална заштита не ги препознава жените како посебно ранлива категорија на жртви на семејно насилство и не предвидува специфични мерки за заштита, превенција и реинтеграција.

Понатаму, во анализата е наведено дека се „достапни се два типа на финансиска поддршка и тоа еднократна парична помош до 15.000 денари за потребите на жртва на семејно насилство за обезбедување на итна заштита и згрижување и до 12.000 денари за задоволување на потребите на жртвата на семејно насилство за остварување на право на здравствена заштита и медицински третман. Еднократната парична помош до 15.000 денари за потребите на жртва на семејно насилство не е доволна за да ги поттикне жртвите да го напуштат сторителот. Со еднократниот износ жртвите нема да имаат финансиска одржливост односно тој износ не е доволен за да ги покрие нивните основни егзистенцијални трошоци кои се поврзани со нивната реинтеграција. Предвидениот износ до 12.000 за остварување на правото на здравствена заштита и медицински третман може да се оцени за соодветен само доколку Министерството за здравство ги ослободи од партиципација жртвите на семејно насилство за здравствени услуги поврзани со насилството и обезбедување на бесплатни прегледи за неосигурени жртви, а кое е предвидено во Акцискиот план за имплементирање на Истанбулската конвенција. Ова подразбира целосна покриеност без дополнителни “скриени трошоци” за жртвите, односно сите здравствени установи да се придржуваат кон имплементирање на оваа мерка.

За овие два типа на парична помош не се прецизно утврдени критериумите за доделување што остава простор за слободно одлучување на вработените во центрите за социјална работа кој износ би го добила жртвата, односно да добие многу помал износ од максимално утврдениот или пак воопшто да не добие, доколку се работи за жртва која е вработена и има просечни месечни примања.“

Законот нуди институционална и вон институционална поддршка за жртвите во форма на сместување и услуги за психосоцијална поддршка. Привремениот престој на жртви на семејно насилство каде им се обезбедува заштита и стручна помош со цел социјална интеграција во времетраење до 3 месеци, со можност за продолжување на уште 3 месеци и во исклучителни случаи до 1 година. Сместување во центар за лица кои се жртви на семејно насилство се презема како мерка за заштита во случај кога за лицето жртва на семејно насилство е утврдено дека постои сериозна опасност и закана по животот и здравјето, поради примена на физичка сила, закана или заплашување од друг член од семејството, а при отсуство на ресурси во семејната средина за прифаќање на жртвата и нејзините деца. Но сите жртви не можат да го остварат правото на овие форми на заштита поради непостоењето на адекватен број на достапни сервиси на национално ниво.

Покрај привремениот престој, односно сместувањето во Центар за лица жртви на семејно насилство, за заштита на жртвите на семејно насилство ЦСР ги презема следниве мерки:

- обезбедува соодветна здравствена заштита;
- обезбедува психо-социјален третман во советувалиште;
- обезбедува помош на семејството за редовно школување на дете;
- обезбедува правна помош и застапување;
- економско јакнење на жртвата преку нејзино активно вклучување на пазарот на трудот.

КРИВИЧЕН ЗАКОНИК НА РСМ

Семејното насилство е дефинирано во членот 122, став 21 од Кривичниот законик, со следната дефиниција: „Под семејно насилство се подразбира малтретирање, грубо навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психичко или физичко насилство со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, спрема брачен другар, родителите или децата или други лица кои живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема поранешен брачен другар или лица кои имаат заедничко дете или се наоѓаат во блиски лични односи.“

Семејното насилство се споменува како квалифициран облик во следните кривични дела: убиство, убиство на миг, телесна повреда, тешка телесна повреда, присилба, противправно лишување од слобода, загрозување на сигурноста, полов напад врз малолетник кој не наполнил 14 години и посредување во вршење проституција, со што законодавецот предвидел построги кривични казни и санкции, а со тоа заштитата на жртвите е подигната на повисоко ниво.

ЗАКОН ЗА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

Закон за бесплатна правна помош кој во моментот е во сила беше донесен на 16 мај 2019 година, а објавен во Службен Весник на РСМ на ден 22.05.2019 година, а започна да се применува од 01.10.2019 год.

Целта на Законот за бесплатна правна помош е да се овозможи и унапреди правото на физичките лица на пристап до правдата и правичната судска заштита. Право на бесплатна правна помош имаат лицата кои, со оглед на својата материјална положба, не би можеле да ги остварат со Устав и закон загарантираните права, без да го загрозат сопственото издржување и издржувањето на членовите на своето семејство со кои живеат во заедничко домаќинство. Законот прави дистинкција и ја уредува примарната и секундарната правна помош. Примарна правна помош се дава од страна на овластено службено лице на Министерството, овластено здружение и правна клиника. Секундарна правна помош даваат адвокати во постапка пред суд, државен орган, Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Република Северна Македонија, Фондот за здравствено осигурување на Република Северна Македонија и лица кои вршат јавни овластувања во согласност со одредбите од овој закон. Право на примарна правна помош имаат сите физички лица кои имаат живеалиште или престојувалиште на територијата на РСМ, со што директно се опфатени и жените жртви на родово базирано насилство и семејно насилство.

Секундарна правна помош ќе се одобри без утврдување на финансиска состојба на барателот и членовите на неговото семејство доколку барателот е сместен во установа за социјална заштита со решение од ЦСР или барателот има потреба од покренување и застапување во постапка за изрекување на привремени мерки за заштита од семејно насилство пред надлежен суд. Со овие законски одредби се гарантира правото на бесплатна правна помош на жените жртви на родово базирано насилство и семејно насилство.

Законот го уредува финансирањето на здруженијата и правните клиници како даватели на претходна правна помош, а средствата за надоместок се доделуваат врз основа на јавен конкурс кој го објавува Министерство за правда.

ПОДЗАКОНСКИ АКТИ ЗА НОРМАТИВИТЕ И СТАНДАРДИТЕ ЗА УСЛУГИ ЗА ЛИЦА ЖРТВИ НА НАСИЛСТВО ВО Р.М

- **Правилник за начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање на услугите на советување и за простор, средства, кадри и потребна документација за советувалиште(Сл. Весник на Р.С.М 84/2021)**

Советувањето опфаќа советувалишна и советодавна-терапевска работа со цел превенирање – ублажување и надминување на последиците од настанатите социјални проблеми на поединецот и семејството и тие услуги може да се обезбедуваат во советувалиште како дел од привремените мерки за заштита согласно Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство.

Во овој правилник се наведени услугите кои може да се добијат во советувалиште каде е наведена и психосоцијална поддршка за жртви на семејно насилство како и психосоцијален третман на сторители на семејно насилство и други видови на советување.

Во **член 13** од правилникот наведено е дека овие услуги може да се обезбедуваат во центар за социјални услуги кој дава дневни услуги – советувалиште, и тоа дека на услуги на советување може да се обезбедуваат од јавна установа за социјална заштита која поседува дозвола за давање на услуги на советување, приватна установа за социјална заштита која поседува дозвола за давање услуги на советување и здружение кое поседува дозвола за давање услуги на советување.

Советувалиштето во однос на кадарот треба да има најмалку социјален работник и психолог со специјализирана лиценца за вршење советувалишна и советодавна-терапевска работа од кои еден треба да биде координатор на работата на советувалиштето. Согласно потребите во советувалиштето може да се ангажираат и други стручни лица (педагог, психијатар, специјализиран терапевт и други соодветни кадри кои треба да имаат завршена терапевтска едукација за што треба да поседуваат и потврда.

- **Правилник за начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање на услугите на советување и за простор, средства, кадри и потребна документација за советувалиште(Сл. Весник на Р.С.М 84/2021)**

Советувањето опфаќа советувалишна и советодавна-терапевска работа со цел превенирање – ублажување и надминување на последиците од настанатите социјални проблеми на поединецот и семејството и тие услуги може да се обезбедуваат во советувалиште како дел од привремените мерки за заштита согласно Законот за спречување и заштита од насилство врз жени и семејно насилство.

Во овој правилник се наведени услугите кои може да се добијат во советувалиште каде е наведена и психосоцијална поддршка за жртви на семејно насилство како и психосоцијален третман на сторители на семејно насилство и други видови на советување.

Во **член 13** од правилникот наведено е дека овие услуги може да се обезбедуваат во центар за социјални услуги кој дава дневни услуги – советувалиште, и тоа дека на услуги на советување може да се обезбедуваат од јавна установа за социјална заштита која поседува дозвола за давање на услуги на советување, приватна установа за социјална заштита која поседува дозвола за давање услуги на советување и здружение кое поседува дозвола за давање услуги на советување.

Советувалиштето во однос на кадарот треба да има најмалку социјален работник и психолог со специјализирана лиценца за вршење советувалишна и советодавна-терапевска работа од кои еден треба да биде координатор на работата на советувалиштето. Согласно потребите во советувалиштето може да се ангажираат и други стручни лица (педагог, психијатар, специјализиран терапевт и други соодветни кадри кои треба да имаат завршена терапевтска едукација за што треба да поседуваат и потврда.

- **Правилник за начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање социјална услуга за привремен престој и за простор, средства, кадри и потребна документација за центар за привремен престој (Сл. Весник на Р.С.М 91/2021)**

Со овој Правилник е пропишан начинот, обемот, нормативите и стандардите за давање на социјална услуга за привремен престој и за простор, средства и кадри определени според степен на квалификации и профили според видот на услугата и бројот на корисници и потребната документација за центар за привремен престој.

Со оваа социјална услуга меѓу корисниците кои се наведени во **член 5** се наведени и жртвите на семејно насилство, жртвите на родово базирано насилство и жртвите на сексуално насилство и силување и на истите треба да им се обезбедува сместување, заштита, психо-социјална помош и поддршка, советодавни услуги во врска со исхрана како и вклучување на пазарот на трудот со цел надминување на состојбата и нивна социјална интеграција.

Даватели на оваа услуга за привремен престој може да се:

- јавна установа за социјална заштита која поседува дозвола за давање услуга за привремен престој;

- приватна установа за социјална заштита која поседува дозвола за давање услуга за привремен престој;

- здружение кое поседува дозвола за давање услуга за привремен престој без основање на установа согласно статутот и програмата на здружението.

Давателот на оваа услуга за привремен престој може да дава самостојно или интегрирано со други сродни услуги, доколку се исполнети нормативите и стандардите за секоја услуга.

Во однос на локацијата истото треба да е сместен во населено место или во близина на населено место со развиени сообраќајни врски и друга инфраструктура, со пристап до основните служби (социјални, здравствени, полициски, образовни). Исто така пропишан е и кадарот за работа на центарот за жртви на семејно насилство, центарот за родово базирано насилство и центарот за жртви на сексуално насилство и силување кој треба да има најмалку три стручни лица (социјален работник, педагог, психолог или лице од друга професија со лиценца за вршење стручни работи во центар за привремен престој и завршена обука за работа со жртви на семејно насилство, родово-базирано насилство и сексуално насилство и силување. Во правилникот подетално се пропишани условите во однос на просториите за престој, подготовката на храна, опремата и сл.

Во **член 27** стои дека од страна на центарот за социјална работа до давателот на услугата за привремен престој доставува решение за сместување и наод и мислење на стручниот тим.

- **Стандарди за поддршка на жените жртви на насилство и нивните деца согласно Конвенцијата на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство (Истанбул, 11.V.2011)**

Конвенцијата на Советот на Европа за превенција и борба против насилство врз жената и семејното насилство прави разлика помеѓу општи и специјализирани сервиси за поддршка:

Член 20 - Општи услуги на поддршка

“Страните ги преземаат потребните законодавни и други мерки за да обезбедат жртвите да имаат пристап до услуги коишто го овозможуваат нивното закрепнување од насилството. Овие мерки треба да опфатат, кога тоа е потребно, услуги како што се правно и психолошко советување, финансиска помош, домување, образование, обука и помош при вработување. Страните ги преземаат потребните законодавни и други мерки за да обезбедат дека жртвите имаат пристап до здравствени и социјални услуги и дека овие служби се соодветно опремени и дека професионалците се обучени за помош на жртвите за да ги упатат до соодветни служби.“

Член 22 од Конвенцијата бара државата да преземе потребни законодавни и други мерки „непосредни, краткорочни и долгорочни специјализирани услуги на поддршка“ кои се достапни на „секоја жртва подложена на кој било од актите на насилство опфатени со оваа Конвенција“, со „соодветна географска дистрибуција“, и да „сите жени- жртви на насилство и нивните деца“ бидат обезбедени со такви услуги.

Конвенцијата во членовите од 23 до 25 ги поставува критериумите за специјализирани сервиси на поддршка на жените жртви на насилство и нивните деца:

Член 23 - Засолништа: „Страните ги преземаат потребните законодавни и други мерки за воспоставување лесно достапни и соодветни засолништа во доволен број заради обезбедување безбедно сместување и проактивна помош на жртвите, особено на жените и нивните деца.“

Намената на засолништата е да обезбедат пристап до безбедно сместување на жртви на насилство, особено жени и деца, во истиот момент кога тоа ќе им биде потребно, односно кога веќе нема да бидат безбедни во своите домови. Истите треба да бидат специјализирани и да одговорат на сите потреби на тие кои претрпеле било каков вид на насилство“.

Во засолништата, жените жртви на насилство и нивните деца треба да добијат сигурност, безбедност како и психо-социјална поддршка за полесна реинтеграција и ресоцијализација во општеството. Вработените треба да бидат добро обучени за да ги исполнат примарните задачи на засолништето.

Член 24 – Телефонски линии за помош: „Страните ги преземаат потребните законодавни и други мерки за воспоставување нон-стоп (24 часа на ден) бесплатни телефонски линии за помош ширум државата за сите жртви на насилство опфатени со Конвенцијата, кои на повикувачите ќе им даваат совети во доверливост или со должно почитување на нивната анонимност.“

Член 25 – Поддршка на жртвите на сексуално насилство: „Страните ги преземаат потребните законодавни и други мерки за воспоставување, во доволен број на лесно достапни и соодветни кризни центри при силување или центри за упатување на жртви при сексуално насилство, заради обезбедување медицински и форензички преглед, поддршка при траума и советување за жртвите.“

Пристап до специјализирани сервиси за жени жртви на насилство. Конвенцијата бара лесно достапни сервиси и услуги за сите жени жртви на насилство. Посебно се потенцира пристапноста на сервисите за жени и деца со специфични попречености, вклучително адаптирана инфраструктура. Пристап, исто така значи дека сите жени кои ќе побараат поддршка ќе ги добијат потребните услуги без дискриминација врз било која основа.

Конвенцијата се повикува на препораките за минимум стандарди за обезбедување на услуги кои ги поставува на Советот на Европа во 2008 година, како дел од финалниот извештај на работната група на Советот на Европа за борба против насилството врз жените, вклучително и семејното насилство:

1 семејно место во засолниште (простор за сместување на жена заедно со деца) на 10.000 жители

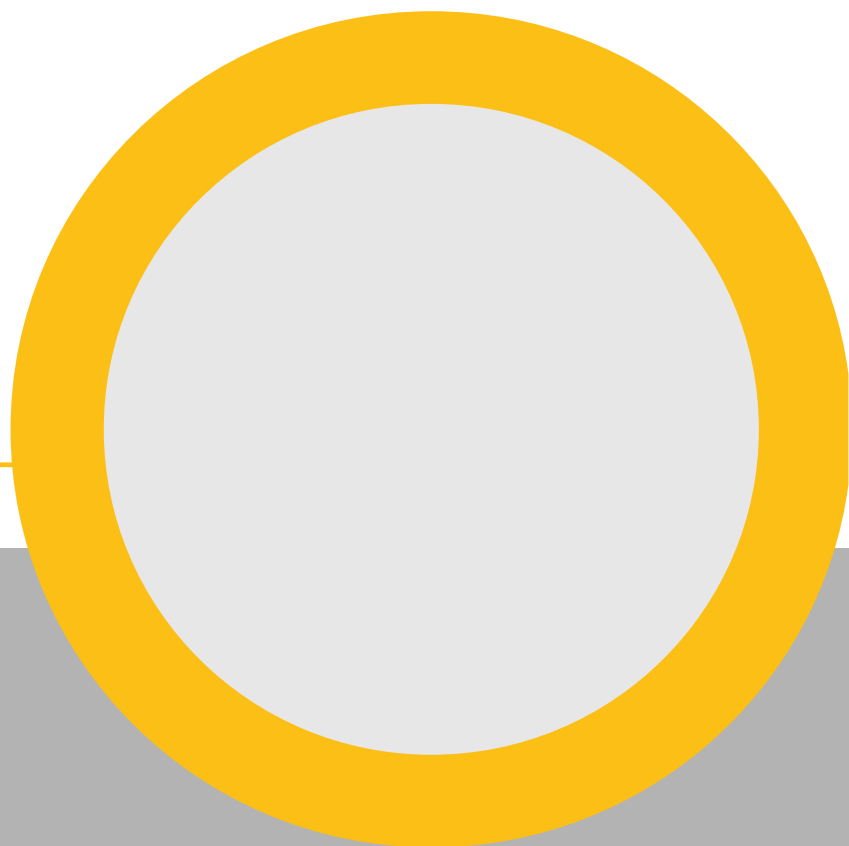
1 кризен центар за жртви на силување на секои 200,000 жители, достапно во сите региони

1 центар за психолошко советување достапен на секои 50,000 жители

Таму каде што нема услови да се обезбедат посебни сервиси за овие групи на жени, вработените во постоечките сервиси мора да бидат обучени да излезат во пресрет на сите жени жртви на сите видови на насилство, вклучително и жените од особено ранливи групи и попречености.

НАОДИ ОД ПРИБРАНИ ПОДАТОЦИ ОД БАРАЊА ЗА ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

При подготовката на оваа анализа една од клучните алатките за собирање податоци беше подготовката и испраќањето на барања од јавен карактер до ЈУ Меѓуопштински сервис за социјална работа Велес, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за правда, СВР Велес и Општина Велес.

Целта на овие барања беа да се добијат информации за фактичката состојба на терен во однос на застапеност на проблемот на семејно насилство во Велес и постоечките специјализирани сервиси за помош и поддршка на жртвите на родово базирано и семејно насилство.

ЈУ МЕЃУОПШТИНСКИ ЦЕНТАР ЗА СОЦИЈАЛНИ РАБОТИ ВЕЛЕС

ЈУМЦСР Велес, покрај општина Велес има надлежност за случаи на семејно насилство и за општина Чашка и општина Градско. Според податоците од ЈУ МЦСР Велес, во текот на 2020 година имало вкупно 42 пријави за семејно насилство и тоа:

	Структура по пол	Структура по возраст	Структура по националност
Вкупно 42 пријави	Машки – 7	0-18 год. - 5	Македонци – 34
		18-60 год. - 30	Албанци – 2
	Женски – 35	Над 60 год. - 7	Бошњаци – 2
			Роми – 4
Поднесени предлози до суд за привремени мерки за заштита – 37			
Изречени мерки на заштита од страна на судот – 53			

Во текот на 2021 година имало вкупно 55 пријави за семејно насилство и тоа:

	Структура по пол	Структура по возраст	Структура по националност
Вкупно 55 пријави	Машки – 12	0-18 год. - 3	Македонци – 37
		18-60 год. - 52	Албанци – 5
	Женски – 43		Бошњаци - 4
			Роми – 9
Поднесени предлози до суд за привремени мерки за заштита – 71			
Изречени мерки на заштита од страна на судот – 58			

Спрема сторителите на семејно насилство најчесто предлагани и изречени мерки се забрана да се заканува дека ќе стори насилство, забрана да малтретира, вознемирува, телефонира, контактира или на друг начин директно или индиректно комуницира со жртвата, забрана да се приближува на растојание помало од 100 метри до живеалиштето, училиштето, работното место или определено место кое редовно го посетува жртвата, но и другите привремени мерки како што се отстранување од домот, задолжително лекување во здравствена установа и друго.

На 6 лица сторители на насилство им е изречена привремена мерка - задолжително да посетува советувашиште за сторители на насилство врз жени или семејно насилство. Во текот на прв и втор квартал од 2022 година имало вкупно 24 пријави за семејно насилство и тоа:

	Структура по пол	Структура по возраст	Структура по националност
Вкупно 24 пријави	Машки – 4	0-18 год. - /	Македонци – 18
		18-60 год. - 24	Албанци – /
	Женски – 20		Бошњаци - 2
			Роми – 4

Во рамките на ЈУ МЦСР Велес, во Службата за услуги од социјална заштита функционира Советувалиште за жртви на семејно насилство (во просториите на ЈУ МЦСР Велес) и Центар за жртви на семејно насилство за пружање услуга привремен престој за жени жртви на родово-базирано насилство и семејно насилство и нивните деца кој се наоѓа на друга локација.

Центарот е раководен од страна на ЈУ МЦСР Велес, услугата е достапна 24/7 и се испорачува од страна на стручни работници од ЈУ МЦСР Велес (социјален работник, педагог, психолог, правник). Услугата за привремен престој обезбедува згрижување кога постои сознание за реална закана по животот и здравјето на жртвата или во отсуство на други ресурси за згрижување, се обезбедува сместување, заштита, психо-социјална помош и поддршка, советодавни услуги, услуги во врска со исхрана, вклучување во активните мерки за вработување на жртвата, со цел надминување на состојбата и нивната социјална интеграција и други услуги во зависност од потребите на жртвата согласно со закон.

Од отворањето на Центарот до сега, биле згрижени вкупно 13 лица и тоа 7 возрасни и 6 деца (4 машки на возраст од 9-18 години, 2 женски на возраст до 10 години).

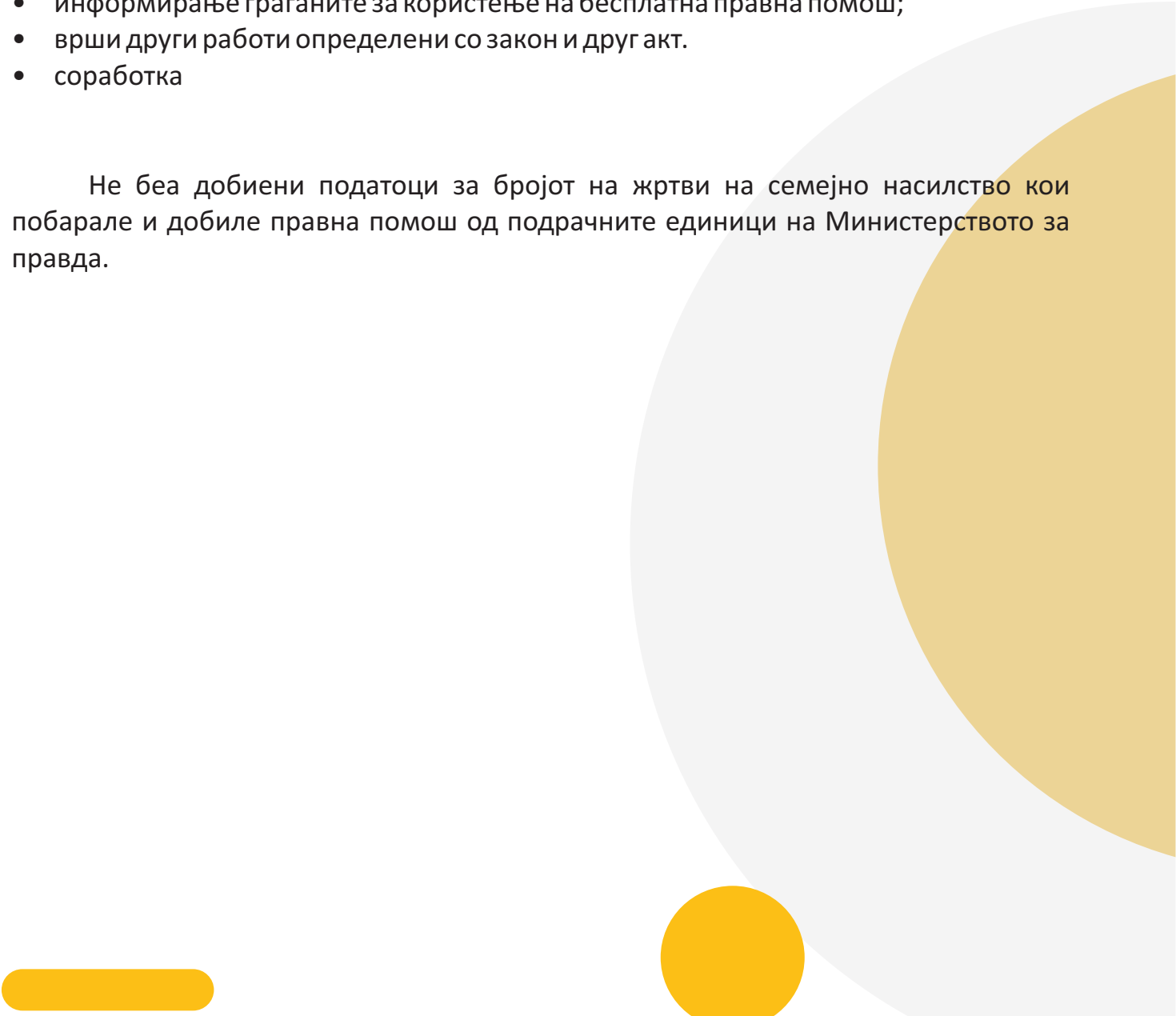
МИНИСТЕРСТВО ЗА ПРАВДА

На територијата на општина Велес функционира подрачно одделение Свети Николе и Велес со 2 канцеларии и тоа двете на територија на Свети Николе, а ниту една канцеларија во Велес. Во Велес има адвокати кои се регистрирани и даваат бесплатна правна помош на жените жртви на семејно насилство.

Во подрачните одделенија се вршат следните работи и задачи :

- комплетирање на документацијата по барања за бесплатна правна помош;
- давање претходна правна помош;
- водење евиденција на примени барања за бесплатна правна помош;
- водење евиденција за доставени барања до други органи;
- информирање граѓаните за користење на бесплатна правна помош;
- врши други работи определени со закон и друг акт.
- соработка

Не беа добиени податоци за бројот на жртви на семејно насилство кои побарале и добиле правна помош од подрачните единици на Министерството за правда.

ОПШТИНА ВЕЛЕС

Општина Велес во континуитет презема мерки и активности, планира финансиски средства за надминување на социјалните проблеми кои неповолно се одразуваат врз добросостојбата на граѓаните во локалната заедница, со цел: одржување на социјалната сигурност на граѓаните, спречување на социјалната исклученост, подобрување на квалитетот на животот на граѓаните и зајакнување на капацитетите на граѓаните за водење независен, активен и продуктивен живот.

Програмата за социјалната заштита овозможува финансиска поддршка на ранливи категории граѓани кои имаат потреба од помош, за да се надмине состојбата која има потенцијал да го отежни или оневозможи непреченото социјалното функционирање на поединецот или семејството.

Жртвите на семејно насилство се опфатени во програмата за социјалната заштита. Меѓутоа поддршката на оваа ранлива категорија се реализира во соработка со ЈУМ Центар за социјална работа Велес со доставен список на жртви на семејно насилство од нивна службена евиденција, по барање на општината.

Во 2020 година од страна на општината финансиски се поддржани 10 лица жртви на семејно насилство, од нив 9 се жени, 1 маж. По националност 9 се Македонци, 1 лице е од Ромска национална припадност. Лицата се на возраст од 38 до 57 година. Реализирани се 50 000 денари.

Во 2021 година финансиски се поддржани 8 лица жртви на семејно насилство, сите жени, од кои по националност 7 се од Македонки, 1 лице е од Ромска национална припадност. Лицата сена возраст од 38- 57 години. Реализирани се 48000 денари. Финансиските средства за овој вид на помош се предвидени во Програмата за активностите на Општина Велес во областа на социјалната заштита за 2021 година во дел 1. Социјална поддршка на заедницата, ставка со реден број 1.3 Поддршка на лица жртви на семејно насилство.

Во Буџетот за 2022 година финансиските средства за овој вид на помош се превидени во Програмата за активностите на Општина Велес во областа на социјалната заштита за 2022 година во дел Социјална поддршка на заедницата, ставка со реден број 3. Поддршка на лица жртви на семејно насилство во висина од 50 000,00 денари.

До 21.07.2022 година нема доставено барања до Општина Велес за ваков вид на поддршка.

СЕКТОР ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ (СВР) ВЕЛЕС

Во врска со бројот на пријавени случаеви на жртви при семејно насилство во период од 2020 година - 2022 година во град Велес и подрачјата на град Велес, во полициска евиденција се евидентирани следниве пријави:

2020 година

- Телесна повреда при семејно насилство Велес (32 евидентирани настани), Чашка (1 евидентиран настан), Градско (1 евидентиран настан), Богомила (1 евидентиран настан)
- Тешка телесна повреда при семејно насилство (1 евидентиран настан)
- Загрозување на сигурноста при семејно насилство – Велес (7 евидентирани настани)
- Други настани при семејно насилство, Поплаки - Велес (174 евидентирани настани), Чашка (4 евидентирани настани), Градско (9 евидентирани настани), Богомила (2 евидентирани настани)

2021 година

- Телесна повреда при семејно насилство Велес (42 евидентирани настани),
- Тешка телесна повреда при семејно насилство (4 евидентирани настани)
- Загрозување на сигурноста при семејно насилство Велес (16 евидентирани настани)
- Убиство при семејно насилство – 2 евидентирани настани
- Убиство во обид при семејно насилство - 2 евидентирани настани
- Други настани при семејно насилство, Поплаки - 121 евидентирани поплаки

Во однос на бројот на изречени мерки од страна на Основен суд Велес, а чии предлагач е Министерство за внатрешни работи, поточно СВР Велес и станува збор за мерка „Отстранување на сторителот од домот“ и „забрана за приближување кон домот“ за 2021 година бројот изнесува 8 , од кои 7 се од женски пол жртви при семејно насилство, а 1 е од машки пол.

До месец јуни 2022 година се евидентирани:

- Телесна повреда при семејно насилство Велес (19 евидентирани настани)
- Тешка телесна повреда при семејно насилство (2 евидентирани настани)
- Загрозување на сигурноста при семејно насилство (17 евидентирани настани)
- Силување (1 евидентиран настан)

Во однос на изречени мерки до јуни 2022 година од Основен Суд Велес , а чиј предлагач е МВР СВР Велес изречени се 9 мерки „отстранување на сторителот од домот“ и „забрана за приближување кон домот“ против исто толку сторители на семејно насилство од машки пол.

ЗАКЛУЧОЦИ

Од разгледуваните достапни податоци, се добива општ впечаток дека семејното насилство во општината и соседните општини, континуирано се зголемува и бројот на жртви на семејно насилство расте. Согласно истото, факт е дека и покрај тоа што можеби свесноста на жртвите е зголемена и се повеќе се охрабруваат да го пријават семејното насилство и да побараат соодветна стручна помош, помошта која може да ја добијат од надлежните институции е ограничена, најмногу поради недоволните ресурси со кои располагаат.

Согласно наодите, во рамките на ЈУ МЦСР Велес, во службата за услуги од социјална заштита функционира едно советувалиште за жртви на семејно насилство (во просториите на ЈУ МЦСР Велес). Истото треба да обезбедува советување, психо-социјална помош и поддршка и третман за жртвите на родово базирано и семејно насилство. **Оваа услуга не се обезбедува на задоволително ниво поради ограничените човечки и просторни ресурси, стручноста на вработените и нивната широка насоченост кон обезбедување услуги и на други категории на корисници на социјална заштита.**

ЈУ МЦСР Велес раководи со еден Центар за згрижување на жртви на семејно насилство и нивните деца, кој се наоѓа на тајна локација. Центарот располага со 2 семејни места (според Конвенцијата, 1 семејно место се однесува простор за сместување на жена со просечен број на деца). Според стандардите на Истанбулската Конвенција, треба да биде достапно 1 семејно место на 10.000 жители, што укажува на фактот дека на територија на општина Велес овој стандард не е исполнет. **Имено, согласно бројот на жители во општина Велес, општина Градско и општина Чашка, кој изнесува 65.000, треба да постои Центар за згрижување со најмалку 7 семејни места.**

Во рамките на општина Велес и воопшто во рамки на Вардарски плански регион, не постои ниту еден кризен центар за жртви на семејно насилство и силување. Жртвите на семејно насилство се опфатени во програмата за активностите на Општина Велес во областа на социјалната заштита преку обезбедување на еднократна финансиска помош. Но, општината во 2020 и 2021 има издвоено минимални буџетски средства за заштита на жртвите на семејно насилство, а нема предвидено никаква финансиска поддршка за даватели на специјализирани услуги за жртви на семејно насилство кој најчесто се женски граѓански организации. Согласно податоците, бројот на жртви со телесна повреда при семејно насилство во 2021 е за 30% зголемен споредбено со 2020 година. Особено за тешка телесна повреда каде од 1 евидентиран настан за 2020 година, бројот е пораснат на 4 евидентирани настани за 2021 година. Евидентираните настани за загрозување на сигурноста при семејно насилство се повеќе од дуplo зголемени. Од овие податоци, може да се дојде до заклучок дека се повеќе жртви на семејно насилство се охрабруваат истото да го пријават до надлежните институции, но останува отворено прашањето дали ја добиваат потребната помош и поддршка за да го напуштат насилникот и да започнат нов живот.

ПРЕПОРАКИ

- Општина Велес заедно со општина Градско и општина Чашка, да изработат стратегија за справување и превенција од родово-базирано и семејно насилство, која ќе вклучува активности за помош и поддршка на жртви, едукација на професионалци, превентивно – едукативни активности за млади, кампањи за подигнување на свеста на општата популација. Да бидат предвидени финансиски импликации за спроведување на стратегијата. Во процесот на изработка на стратегијата да бидат вклучени женските граѓански организации.
- Општина Велес во рамки на советите за социјална заштита, редовно да ги прибира и анализира достапните податоци од сите релевантни институции кои се однесуваат на семејно насилство, со цел изработка на социјален план и стратешко планирање на идни чекори.
- Унапредување на соработката со локалните женски граѓански организации кои работат на прашањето на насилство врз жени и семејно насилство со цел планирање на заеднички активности – спроведување на активностите предвидени во Стратегијата.
- Општината Велес во соработка со општина Градско и општина Чашка, да обезбеди финансиски средства за воспоставување на специјализирано советувајште за помош и поддршка на жртви на родово базирано и семејно насилство, а кои ќе бидат раководени од женски граѓански организации.
- Во соработка со Министерството за труд и социјална политика, општина Велес да предвиди средства за воспоставување на нов Центар за згрижување на жртви на родово базирано и семејно насилство кој ќе ги исполни минимум стандардите на Советот на Европа, а кој ќе биде раководен од женска граѓанска организација.
- Општина Велес во соработка со останатите општини во Вардарски плански регион, и Министерството за здравство да иницира процес за развивање на план за воспоставување Центар за упатување на жртви на сексуално насилство.

